

СЛОБОДНЕ УЧЕНИЧКЕ АКТИВНОСТИ

Сложеност и свеобухватност задатака и циљева српског језика као наставног предмета огледа се у томе што су за њега везане бројне могућности организовања слободних ученичких активности које, посматрано целовито, најсвестраније поспешују сазревање ученичке активности.

Програм предвиђа могућност формирања седам дружина у оквиру наставе матерњег језика: литерарне, драмске, рецитаторске, новинарске, језичке, библиотекарске и филмско радио-телевизијске, од којих већина обухвата млађе разреде.

Поред задатака дати су оријентациони садржаји рада, али је очигледно да се већина њих може реализовати тек у завршним разредима основне школе. То унеколико отежава организацију рада, јер се мора решити на самом почетку статус млађих ученика у дружини: да ли за њих формирати посебну групу или да остварују колико су кадри а да истовремено уче од старијих и већ искуснијих другова и да сачекају време када ће моћи потпуније да се искажу. Чини се да је прво решење прихватљивије из неколико разлога – и организационих и психолошких и образовно-васпитних: лакше је ускладити време и место рада, обезбедити стручну помоћ; у кругу својих вршњака или другова приближних година ученици ће активније испољавати своје стваралачке могућности, а све то води остварењу циљева у чијој се функцији и одвија таква ваннаставна активност.

Како се план и програм рада школе, по правилу, доноси у јуну за наредну школску годину, то се од самог почетка зна које дружине су планиране и најчешће ко ће пружати неопходну организациону и стручну помоћ у њиховом раду. Тако ће учитељ задужен за рад одређене дружине већ у септембру извршити неопходне припреме за почетак активности:

- Да окупи чланове те дружине, уколико је радила предходне школске године;
- Да их ангажује (као и своје колеге учитеље) у окупљању нових чланова;

- Да закаже састанак на коме ће се дружина конституисати и изабрати своје руководство;
- Да одреди радну групу којом ће руководити за доношење оперативног плана и програма рада.

Континуитет у раду одређене дружине постиже се и тиме што се почетком сваке школске године окупљају ученици који су предходних година били његови чланови. Они могу доста да учине у идентификацији нових чланова, али је неопходна помоћ свих учитеља који су и најпозванији да откривају склоности и способности својих ученика за поједине ваннаставне активности. Како је ученичко опредељење за рад у дружини слободно, општи успех у редовној настави у овом случају се не узима у обзир, често се догађа да се деца опредељују из љубави или жеље за рад у дружини (на пример, у драмској јер деца маштају да постану велики глумци), па је учитељево обазриво и правовремено усмерење од користи и таквим појединцима и дружини у целини.

Дружина се званично конституише на првом састанку избором руководства, упознавањем чланова са правима и обавезама (то је најчешће правилник о раду такве дружине који је и раније коришћен и који се може допуњавати и мењати) и конкретним задужењима. Чланови руководства (најчешће три – руководилац, заменик и секретар) су из редова ученика јер је учитељ у дружини само у функцији стручног сарадника, координатора или инструктора.

Основна задужења на том састанку чији су носиоци учитељ и руководство јесте доношење плана и програма рада који треба да буде што оперативнији. Његову основу чине оријентациони садржаји из Плана и програма и годишњи план и програм рада школе у коме су глобално предвиђене и активности дате дружини. Поред општих података (број састанака, место одржавања, начин вођења евиденције и сл.), планом се предвиђају радне (припремне) активности и афирмативни (извођачки) наступи. То су, у ствари, две фазе у развоју дружине: прва је радна, припремна, у њој се планирани садржаји реализују до највишег могућег степена (припрема драмског текста или других уметничких текстова за изражајно казивање – драмско-рецитаторска дружина, анализа

оригиналних радова или писаних реферата о неком штиву – литерарна дружина, стварање узорне репортаже или критички приказ неких ТВ емисија – новинарска дружина итд., а друга се односи на наступе дружина у широкој друштвеној јавности (позоришне представе, школске приредбе, конкурси и такмичења, сарадња у пионирској штампи и сл.).

У току реализације плана и програма дружине ваља повремено организовати ванредне састанке на којима ће се вршити анализа остварења предвиђених активности и према томе подешавати темпо даљег рада. Детаљна анализа са закључцима (који ће бити од велике користи за планирање рада дружине у наредној школској години) обавезно се предвиђа за крај школске године.

То су општа питања која су више организационог карактера и могу се односити на све видове слободних активности везаних за наставу матерњег језика. Да ли ће пак у једној школи радити једна дружина, две или осам, зависи од материјалне опремљености и развијености школе и методичке оспособљености њених наставника, с једне, и ученичких способности, с друге стране. Ипак чини се сасвим пригодним и изводљивим да се у најскромнијим условима може организовати активност неколико дружина, а пре свих литерарне, драмско-рецитаторске и новинарске.

1. Литерарна дружина у нашој наставној пракси има најдужу традицију. Њени чланови могу бити ученици свих разреда, а не поставља неке посебне материјалне и техничке услове за несметан рад. Њен основни задатак је да негује и даље развија љубав талентованих ученика према књижевној уметности, да им постепено открива процес литерарног стварања и да их усмерава ка правим вреднијим покушајима песничког казивања.

Уколико се формира само за ученике млађих разреда (или као гупа за млађи узраст ако је дружина формирана на нивоу школе), планом рада ваља предвидети све оне активности којима су најмлађи дорасли. То значи да из оријентационих садржаја предвиђених Програмом треба узети оне које ученици овог узраста могу и да остваре, али нема никаквих сметњи да се планирају и неке друге активности уколико за

то постоје оправдани образовно-васпитни разлози. У сваком случају оперативни план и програм рада сваке литерарне дружине или групе на основношколском узрасту треба да обухвати следеће оријентационе садржаје и активности:

- анализа одабраних штва из домаће и стране књижевности,
- присуство књижевним састанцима и активно учествовање у расправама,
- организовање сусрета са писцима за децу („Песнику у походе“),
- посете изложбама и сајму књига,
- писање, читање и анализа оригиналних литерарних радова,
- учествовање на приредбама, такмичењима и конкурсима (у школи и широј друштвеној заједници),
- припремање прилога за радио и текевизију,
- сарадња са драмско-рецитаторском и новинарском дружином ,
- сарадња са одговорајућим стручним групама у оквиру додатне наставе.

2. Драмско-рецитаторска дружина обједињава сценске, глумачке активности с уметношћу доброг говора и изражајног казивања текстова. Било да су обухваћене јединственом дружином (што је пожељније у раду са најмлађим ученицима) или да су груписане у посебне дружине (драмска и рецитаторска) – те активности представљају прави изазов за децу коме је тешко одолети. То свакако проистиче из снажне дечје потребе да искажу (а истовремено и афирмишу) лепом речју и глумом, која није далеко од крилате маште да постану позоришне или филмске звезде. Зато је избор и директно усмерење у фази ученичког опредељења за ову дружину врло деликатан задатак за учитеља и треба га обавити тако да рачуна на оне који испољавају неоспорни таленат, али да се при том не повреди понос оних који имају више наклоности и љубави него стварних способности.И зато је боље ако се формира драмско-рецитаторска дружина, јер је лакше ускладити ученичке жеље са њиховим могућностима.

Приликом доношења годишњег плана и програма рада школе крајем наставне године за наредну школску годину – потребно је проценити

реалне могућности чланова који ће радити у дружини. Не може се увек рачунати на ученике четвртог разреда из текуће наставне године пошто они иду даље, а из предходних испитивања за упис десе у први разред можемо сазнати да ли умеју да читају и пишу, али не и да ли су добри глумци и рецитатори.

Зато је потребно да актив учитеља детаљно разматра ово питање и предложи најбоље решење.

Оријентациони садржај за рад ове дружине могу бити:

- организоване посете позоришту и анализа главне представе,
- анализа радио-драме и ТВ драме,
- анализа погодних рецитала са радија и телевизије,
- сусрети са позоришним радницима (глумцима, редитељима, сценографима),
- вежбања у изражајном казивању уметничких текстова,
- припрема позоришне представе,
- учествовање на приредбама, такмичењима и смотрема (у школи и широј друштвеној заједници),
- приказивање припремљених позоришних дела (у школи, месту, околини),
- сарадња са сродним дружинама у школи и из других школа (литерарна, новинарска, ликовна, музичка и др.),
- припрема краћих и пригодних програма за школску радио-станицу и интерну телевизију).

Кроз реализацију свих тих активности ученик се систематски и стручно уводи у технику глуме и лепога говорења уопште, што је основни циљ ове дружине чији чланови могу бити ученици сва четири најмлађа разреда.

3. Новинарска дружина тек у новије време налази своје право место у школским програмима, што треба прихватити као право освежење ваннаставних активности. Колико год радио и телевизија представљали моћне и продорне изворе информација, штампа ће ипак остати симбол потпуног, ефикасног и трајног информисања о најразличитијим збивањима.

Дружина се формира на исти начин као и остале дружине, а њени чланови могу бити ученици од другог до четвртог разреда. Треба да је претплаћена на већи број дечјих листова и часописа а добро је да има и фото-камеру.

Активност ће умногоме зависити од развијености друштвене средине у којој се школа налази. Планом и програмом ваља предвидети садржаје који се могу уз одређене напоре и остварити:

- организовање претплате на одабрану штампу,
- посете новинарско-издавачким кућама и штампаријама и сусрети са професионалним новинарима,
- разговор о неколико дечјих листова и часописа,
- прикупљање занимљивих прилога из штампе,
- уређивање зидних новина,
- писање прилога за школски лист,
- сарадња са другим листовима,
- учествовање на такмичарима и конкурсима,
- сарадња са другим дружинама (литрерарном, ликовном, фото-дружином).

Континуираним радом и несебичном помоћи онихкоји се баве новинарско-издавачком делатношћу могу се успешно остварити основни циљеви ове дружине: да се најмлађи ученици уведу у начин публицистичког писања и да се оспособе за дописнике и сараднике дечјих листова и часописа.

ЛИТЕРАТУРА

Вучковић, М. (1993). *Методика наставе српског језика и књижевности*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.